
Judía

Music of the Jewish people

Jenny Liebkind

Opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulututkinto

Koulutusala Kulttuuriala			
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma			
Työn tekijä(t) Jenny Johanna Inkeri Liebkind			
Työn nimi Judía - Music of the Jewish people			
Työn muoto produktio ja raportti			
Päiväys		Sivumäärä/Liitteet	23/2 (sis. DVD-levyn)
Ohjaaja(t) Atte Kekkonen (taiteellinen ohjaaja), Mikko Toivanen (raportin ohjaus)			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion konservatorio			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Toteutin opinnäytetyönäni konsertin, joka sisälsi laaja-alaisesti juutalaisen kansan musiikkia kuten klezmer, ladino ja israelilainen musiikki. Klezmer on Itä-Euroopan juutalaisten keskuudessa kehittynyt improvisaatioon pohjautuva tyylilaji. Klezmer-kappaleita lauletaan yleensä yiddishinkielellä. Ladino on espanjanjuutalaisten musiikkityyli sekä kieli. Israelilainen musiikki on vahvasti arabivaikutteista, ja sen laulukielenä on heprea. Produktion kappaleet olivat sekä traditionaalista että uutta juutalaista musiikkia. Konsertissa kuultiin myös omia sävellyksiäni. Konsertti pidettiin 14.4.2011 Kuopiossa Tanssiteatteri Minimien tiloissa Sotkulla. Konsertissa esiintyi 11-henkinen orkesteri sekä neljä tanssijaa. Tavoitteenani oli esitellä juutalaista musiikkia suomalaiselle yleisölle ja edesauttaa näiden uhanalaisten tyylilajien säilymistä jälkipolville. Halusin myös kehittää itseäni näiden tyylilajien tuntijana ja tulkitsijana. Konsertti oli valtava menestys ja palaute on ollut erittäin positiivista.</p>			
Avainsanat Juutalainen musiikki, klezmer, ladino, israelilainen musiikki, heprea, yiddish, espanjanjuutalaisten musiikki			

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Music			
Author(s) Jenny Johanna Inkeri Liebkind			
Title of Thesis Judía - Music of the Jewish people			
Form of Thesis Production and report			
Date		Pages/Appendices	23/2 (incl. a DVD)
Supervisor(s) Atte Kekkonen (artistic supervisor), Mikko Toivanen (report)			
Project/Partners Kuopio Conservatory of Music and Dance			
<p>Abstract</p> <p>As my thesis I executed a concert that included a variety of Jewish music including Klezmer, Ladino and Israeli music. Klezmer is a music genre that is based on improvisation and it was developed amongst the Jewish people in Eastern Europe. Klezmer songs are usually sung in Yiddish. Ladino is a music genre and a language of the Judeo-Spanish people. Israeli music is sung in Hebrew and is deeply influenced by Arabic music.</p> <p>In the concert we performed both traditional and modern Jewish music. We also performed some of my own compositions. The concert was held on 14(th) April 2011 at the Dance Theatre Minimi's hall called Sotku in Kuopio. We had a band that consisted of eleven musicians and four dancers. My goal was to introduce Jewish music to the Finnish audience and help preserve these endangered music styles for generations to come. I also wanted to perfect my knowledge of these music styles as a performer and a student. The concert was a huge success and the feedback has been very positive.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Jewish music, Klezmer, Ladino, Israeli music, Judeo-Spanish music, Yiddish, Hebrew</p>			

Sisälllys

SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	6
2 JUUTALAINEN MUSIIKKI	8
2.1 Klezmer.....	8
2.2 Muzika Mizrahi eli Israelilainen musiikki.....	9
2.3 Sefardi-musiikki eli ladino.....	10
3 PRODUKTION VAIHEET	12
3.1 Produktion suunnittelu.....	12
3.2 Ohjelmiston valitseminen ja kappaleiden harjoituttaminen.....	13
3.3 Tanssin osuus produktiossa.....	15
3.4 Produktion toteutus.....	16
4 KONSERTIN KAPPALEET	18
5 PÄÄTÄNTÄ	21
LÄHTEET	23
LIITTEET	24

1 JOHDANTO

Toteutin opinnäytetyönäni konsertin, joka sisälsi laaja-alaisesti juutalaisen kansan musiikkia. Konsertissa oli ashkenazi-juutalaisten klezmermusiikkia, israelilaista musiikkia ja sefardi-juutalaisten ladinomusiikkia. Valitsin tämän aiheen, koska olen itse kasvanut juutalaisessa kulttuurissa, jonka vuoksi musiikkiperintedemme säilyttäminen on minulle tärkeää. Halusin myös tutustuttaa suomalaisen yleisön juutalaiseen musiikkikulttuuriin. Jaoin konsertin kolmeen osaan, mikä mahdollisti sen, että yleisö pystyi hahmottamaan tyyllilajien eroja. Valitsin produktioon traditionaalisia kappaleita sekä myös uutta tuotantoa. Kriteerinäni oli, että kappaleet jotenkin edustavat juutalaista musiikkia, vanhaa tai uutta. Konsertti esitettiin tanssiteatteri Minimim tiloissa Sotkulla 14.4.2011 klo 19.

Opinnäytetyön suunnittelu alkoi syksyllä 2009 Päivi-Liisa Hannikaisen Johdatus musiikin tutkimukseen -kurssilla. Monet kurssilaisistani suunnittelivat yhtä suuria produktioita kuin omani, mutta kaikki muut tekivät työnsä pareittain. Tiesin, että tekisin opinnäytetyöproduktioni yksin, koska aiheeni oli niin erikoinen, ettei kukaan ollut valmis lähtemään parikseni. Pyysin kuitenkin produktioon mukaan koreografi Elina Turpeisen, joka suunnitteli konsertin tanssinumerot ja hankki tanssijat. Produktion suunnittelu, organisointi ja toteuttaminen täysin yksin oli erittäin haastavaa. Pedagogisena tavoitteenani oli saada kokemusta ison produktion tuottamisesta. En ollut aiemmin tehnyt yksin näin suurta konserttia. Toimin opinnäytetyössäni taiteellisena johtajana, kapellimestarina, tuottajana, sovittajana ja laulajana. Tavoitteenani oli myös kehittää itseäni näiden tyyllilajien tuntemuksessa, musiikillista ilmaisua, ja hyödyntää tätä tietämystä opetuksessani. Haluan edesauttaa juutalaisen musiikin säilymistä jälkipolville, jonka vuoksi yhtenä tavoitteenani oli tuottaa kirjallista materiaalia aiheesta, jota voin myös hyödyntää opetuksessani.

Pyrin edistämään monikulttuurisuutta Suomessa. Uskon, että mitä enemmän suomalaisia tutustutetaan eri kulttuureihin, sitä vähemmän on pelkoa vieraita kulttuureita ja uskontoja kohtaan. Halusin myös vähentää tiettyjä juutalaiseen kulttuuriin kohdistuvia ennakkoluuloja. Taiteellinen tavoitteeni oli tuoda omaa musiikkikulttuuriani keskelle Kuopiota. Halusin luoda intiimin tunnelman, joka saisi ihmiset unohtamaan olevansa Suomessa. Halusin myös kehittää itseäni laulajana ja oppia tulkitsemaan kappaleet syvällä tunteella niin kuin tyyllilajeihin kuuluu.

Aloitin harjoittamaan bändiä syksyllä 2010. Olin sitä ennen tehnyt pitkään transkriptioita kappaleista ja suunnitellut kokonaisuutta. Konsertin erityyiset kappaleet loivat muusikoille ja minulle paljon haasteita. Tanssijat tulivat mukaan harjoitukseen maaliskuussa 2011. Harjoitukset pidettiin Kotkankallion TV-studiossa, johon 11-henkinen bändi ja neljä tanssijaa mahtuivat.

Kerron opinnäytetyöraportissani aluksi kolmesta juutalaisen kansan tyyllilajista, jotka konsertissa esiintyivät eli klezmer, israelilainen musiikki ja ladino.¹ Myöhemmin kerron konsertin kappaleista ja produktion eri vaiheista.

¹Lähteenä tässä esityksessäni ole käyttänyt seuraavaa artikkelia: Avenary, Hanoch 1978. Juutalainen musiikki. *Otavan iso musiikkitietosanakirja* 3. Otava. S. 299-304.

2 JUUTALAINEN MUSIIKKI

2.1 Klezmer

Klezmer on Itä-Euroopan juutalaisten eli ashkenazien kansanmusiikkia, jossa on vaikutteita esimerkiksi romanialaisesta, ukrainalaisesta ja kreikkalaisesta musiikista. Klezmer on kehittynyt yli kaksi tuhatta vuotta sitten. Klezmer-musiikin moodit eli asteikoit ovat peräisin muinaisen Jerusalemin Toisessa Tempelissä lauletuista rukouksista. Klezmer-musiikki on yleensä nopeampoisista instrumentaalimusiikkia ja suurimmaksi osaksi improvisoitua. Klezmer-muusikot eli *klezmerim* hassuttelevat ja kisailevat toistensa kanssa. Meno on arvaamatonta ja vauhdikasta. Klarinetti ja viulu ovat tyypillisimpiä klezmer-musiikissa käytettyjä soittimia. Klezmer-musiikissa soittimet ilmaisevat surua ja iloa sekä kertovat tarinaa. Eräs kuuluisimmista klezmer-muusikoista on klarinetisti Giora Feidman, jonka soitossa kuulee klarinetin itkevän ja nauravan aivan kuin ihminen. Tämä on ehkä yksi tyyllilajin erikoisimmista piirteistä, joka tekee siitä täysin hypnoottista kuulijalle. Joissakin kappaleissa on myös laulua ja kielenä on yleensä yiddish. Yiddishinkieliset laulut ovat melko yksinkertaisia ja tyyli on samanlainen kuin venäläisissä kansanlauluissa. Yiddish on Itä-Euroopan juutalaisten keskuudessa puhuttu kieli, joka on sekoitus hepreasta ja saksasta.

Toiseen maailmansotaan asti klezmer-muusikot kiersivät soittamassa vielä kulttuurisesti rikkaissa ja elinvoimaisissa Itä-Euroopan juutalaisyhteisöissä.

Kun Itä-Euroopan siirtolaiset saapuivat Yhdysvaltoihin, he toivat klezmer-musiikkiperinteen mukanaan. Yhdysvalloissa tähän aikaan suuressa suosiossa oleva swingmusiikki fuusioitui Itä-Euroopan klezmerin kanssa ja kehittyi tyyllilaji, jota itse kutsun nimellä klezmer-swing. Kappaleet olivat tyylinmukaisesti puhdasta swingiä, mutta laulukieli oli yiddish. Instrumentalistien soolot noudattivat klezmer-musiikista tuttuja moodeja. Yksi tämän genren suosituimmista ar-

tisteista oli The Barry Sisters. Siskokset Claire ja Merna Barry perustivat jazzduon, joka esitti jazzkappaleita yiddishinkielellä. Osa kappaleista oli alunperin vanhoja yiddishinkieleisiä lauluja ja osa taas jazzkappaleita, jotka he käänsivät yiddishinkielelle, kuten esimerkiksi *Rain drops keep falling on my head*-kappale, josta tuli *Trop'ns Fin Regen Oif Mein Kop*. He lauloivat kaikki kappaleet alusta loppuun yleensä terssistemmoissa, joka oli tämän tyylin musiikille hyvin ominaista. Tämä duo on vaikuttanut minuun hyvin paljon. Heidän äänensä sulautuvat niin hyvin yhteen, että se kuulostaa vain yhdeltä ääneltä. Heidän musiikkinsa on hauskanpitoa, niin kuin klezmer-musiikin pitääkin olla. Laulut kertovat aina juhlista, tanssimisesta, hyvästä ruoasta ja rakkaudesta. Joskus laulut kertovat myös surullisen tarinan, joka usein liittyy holokaustin aikaan.

2.2 Muzika Mizrahi eli Israelilainen musiikki

Lähi-Idästä, Espanjasta ja Pohjois-Afrikasta Israeliin tulleet mizrahi-juutalaiset ovat viimeisen 50 vuoden aikana kehittäneet tyyliä, joka yhdistää elementtejä arabialaisesta, turkkilaisesta ja kreikkalaisesta musiikista. Mizrahi on termi, joita käytetään juutalaisista, joiden sukujuuret ovat Arabimaissa. Vastaavasti sefardien sukujuuret ovat Iberian niemimaan alueelta. Ashkenazit ovat taas Itä-Euroopan juutalaisia. Sefardeihin usein luetaan myös mizrahit, koska heidän uskonnolliset tapansa ovat miltei identtiset keskenään toisin kuin ashkenazien. Muzika Mizrahi- liike alkoi kehittyä 50-luvulla. He lauloivat kappaleita hepreaksi itämaiseen tyyliin ja käyttäen arabimaiden musiikkikulttuurista tuttuja soittimia kuten darbuka, kanun ja oud.

Useimmiten laulukieli on ollut heprea mutta joskus myös arabia. Israelissa on laaja musiikkikulttuuri, johon kuuluu traditionaalisen musiikin lisäksi myös populaarimusiikkia, jossa kuuluu kunkin alueen eri kulttuuriset vaikutteet. Yhtä tyyliä kutsutaan jemeniläiseksi musiikiksi. Jemenistä Israeliin tulleet juutalaiset toivat mukanaan arabimusiikista tutut melismat, jotka ovat edelleen yksi israelilaisen populaarimusiikin tunnistettavimmista piirteistä. The Idan Raichel Project on israelilainen yhtye, jonka jäseniin kuuluu mm. juutalaisia, arabeja, etiopial-

aisia ja kreikkalaisia. Yhtyeen on perustanut israelilainen muusikko Idan Raichel, joka haluaa yhdistää ihmisiä ja kulttuureja musiikin avulla. Hänen musiikissaan kuuluu vahvasti kaikkien yhtyeen jäsenten oma kulttuurinen tausta. Kun puhutaan israelilaisesta musiikista, on pakko mainita myös kansallinen musiikki. Siihen kuuluu lauluja, jotka kertovat juutalaisten kokemista kärsimyksistä mutta korostavat yhteisöllisyyttä. Samaistan ne jollakin tapaa suomalaisiin taitolauluihin.

2.3 Sefardi-musiikki eli ladino

Juutalaiset saapuivat Espanjaan vuonna 711, kun muslimit valloittivat maan. Melkein 800 vuoden ajan muslimit ja juutalaiset elivät rauhassa rinnakkain, kunnes vuonna 1492 kristityt valloittivat Espanjan. Kuningatar Isabella ja kuningas Ferdinand ajoivat juutalaiset ja muslimit pois maasta. Jäljelle jäi kuitenkin vahva liturginen perinne, jota ylläpitää juutalaisen seurakunnan kanttori, *chazan*. Myös vainottujen muslimien Muezzinin rukousten kaunis sävy jäi vaikuttamaan.

Chazanin ja muezzinin vaikutukset fuusioituivat mustalaisten mukana tuomaan erikoiseen 12-iskuiseen rytmikuvioon. Tästä kokonaisuudesta kehittyi 300 vuoden aikana musiikkityylilaji, jota kutsutaan flamencoksi. Samaan aikaan ladino-musiikki ja -kulttuuri kehittyivät Espanjasta karkoitettujen juutalaisten keskuudessa useissa maissa Lähi-Idässä, Pohjois-Afrikassa ja Balkaneilla. Paljon alkuperäistä sefardi-musiikkia on kadonnut. Sefardi-musiikki on aina muokkaantunut juutalaisten sijainnin mukaan. Konkreettisia vaikutuksia ovat olleet balkanilaiset rytmit, esimerkiksi 9/8 -tahtilaji ja makam-moodi. Makam on niinsanottu turkkilainen moodi, mutta se sisältää paljon laajemmin musiikillisia elementtejä kuin länsimaiset moodit. Ladino-musiikki on pääasiallisesti laulumusiikkia, ja soittimien rooli on säestää.

Ladino-laulut ovat osaksi uskonnollisia ja osaksi maallisia. Luonteeltaan ne ovat ”itämisiä”. Useimmat laulut ovat romansseja tai rakkaus- ja häälauluja.

Uskonnolliset laulut ovat usein hepreankielellä ja muut ladinon kielellä. Ladino-

laulut opittiin monesti kotona äidiltä tyttarelle, ja nuotinnoksia alettiin tehdä vasta 1900-luvulla.

Ladino-artistejä ei ole monia. Mielestäni merkittävimpiä ovat israelilaiset Yitzak Levy ja hänen tyttärensä Yasmin Levy. Yitzak Levy kiersi asuinkorttelinsa sefardijuutalaisten kodeissa vanhan nauhurin kanssa äänittämässä talteen vanhoja ladino-lauluja, jonka jälkeen hän levytti nämä laulut perinnöksi jälkipolville. Hänen tyttärensä on vienyt tämän työn vielä pidemmälle. Yasmin Levy on omistanut elämänsä ladino-musiikille ja kiertää ympäri maailmaa etsimässä vanhoja kappaleita sekä lisätietoa tyylilajista ja sen synnystä. Yasmin Levy yhdistää omassa musiikissaan ladino- ja flamencoperinteitä. Flamenco on ottanut paljon vaikutteita ladinomusiikista. Yasmin Levy on minun henkilökohtainen esikuvani. Hänen äänensä on notkea, tarkka ja läpitunkeva. Yasminin lavaolemus on omaa luokkaansa ja vangitsee jokaisen kuulijan.

3 PRODUKTION VAIHEET

3.1 Produktion suunnittelu

Aiheeni valittua sain paljon tukea Päivi-Liisa Hannikaisen Johdatus musiikin tutkimukseen -opintojakson ryhmältä. Itse olin aluksi epävarma, pystynkö toteuttamaan näin ison produktion yksin. Monet kurssilaisistani, jotka tekivät yhtä isoa kokonaisuutta, hankkivat itselleen parin. Tiesin kuitenkin, että aiheeni on niin erikoinen, että parin saaminen olisi mahdotonta. Halusin myös itse kerrankin tehdä yksin kaikki päätökset, mitkä produktion liittyvät.

Ensimmäisenä päätin produktion kappaleet. Halusin, että konsertti sisältää klezmeriä, ladinoa ja israelilaista musiikkia. En kuitenkaan tiennyt, millä tyyllilajilla tulisi olemaan pääpaino. Aloin rakentaa ohjelmistoa, joka sitten muuttui muutaman kerran matkan varrella. Mietin aluksi, että konsertti kestäisi yhteensä puolitoista tuntia ja puolessa välissä olisi pieni väliaika. Tulin kuitenkin siihen tulokseen, että puolitoista tuntia musiikkia saattaisi olla yleisölle liian raskasta, joten lyhensin konsertin kokonaiskeston noin tuntiin. Halusin, että jokaisen tyyllilajiosion ensimmäisessä kappaleessa olisi tanssia. Tanssijat tarvitsivat äänitteet kappaleista, joten valitsin ne ensimmäisenä. Mietin konserttipaikkaa monta kuukautta. Halusin kovasti pitää konsertin Kuvakukossa, joka on vanha elokuvateatteri. Paikan tunnelma olisi sopinut täydellisesti tapahtumalle. Paikan vuokra oli kuitenkin melko korkea. Tämä ei lannistanut minua, vaan aloin kirjoittaa apurahahakemusta.

Opiskelijaproduktioihin myönnetään harvemmin apurahoja, ja näin kävi myös minun kohdallani. Päätin keskittyä suunnittelemaan produktiota täysin nollabudjetilla. Vaihdoin konserttipaikaksi Sotkun, jonka sain koulun kautta veloitusetta.

Tein itselleni sellaisen aikataulun, että nuotit piti olla transkriptoitu viimeistään marraskuuhun mennessä. Saavutin kutakuinkin tämän tavoitteen. Jos olisin saanut nuotit aikasemmin valmiiksi, muusikoilla olisi ollut enemmän aikaa

harjoitella kappaleita etukäteen, mutta hyvin he suoriutuivat kuitenkin. Seuraava isompi projekti oli saada harjoitusnauhat tanssijoille. Tämä oli haastavaa, koska äänitteiden pitää olla juuri sellaiset kuin ne olisivat konsertissa. Jouduimme äänittämään tanssikappaleet jo kolmansissa harjoituksissa, jolloin ne eivät olleet vielä täysin valmiit. Rakenteet muuttuivat hieman, mikä vaikeutti tanssijoiden työtä. He kuitenkin pystyivät hyvin joustamaan asian suhteen.

3.2 Ohjelmiston valitseminen ja kappaleiden harjoittaminen

Opinnäytetyöni lähtökohtana oli vuonna 2008 perustamani juutalaisen musiikin yhtye *Sheine lte*. Opinnäytetyökonsertissani soittivat miltei samat muusikot kuin *Sheine lte* -yhtyeessä, ja moni kappaleistakin oli vanhasta ohjelmistostamme. Halusin, että konsertissa kuullaan kaikkia juutalaisen kansan musiikkityylilajeja. Vaarana oli, että konsertista tulisi rauhaton sillisalaatti, koska tyyllilajit eroavat toisistaan melko paljon. Mietin kuukausia, kuinka saisin tyyllilajit yhdistettyä toisiinsa sulavasti, kunnes päätin käyttää tanssia apuna. Alunperin ajattelin, että kappaleet olisivat vain sekaisin tyyllilajista riippumatta, mutta lopulta tulin siihen tulokseen, että jakaisin ne kolmeen osioon. Ensimmäisenä oli klezmer, toisena israelilainen musiikki ja viimeisenä ladino. Opinnäytetyön yksi tavoitteista oli tutustuttaa kuulijat erilaisiin juutalaisen musiikin tyyliin. Koin, että erottamalla tyyllilajit omiin ryhmiinsä yleisö pystyisi paremmin kuulemaan tyyllilajien eroja ja vaikutteita. Tässä vaiheessa tanssin merkitys kasvoi. Halusin, että jokainen tyyllilaji alkaisi tanssilla, joka johdattaisi yleisön tyyllilajista toiseen. Vahvistimme tätä mielikuvaa käyttämällä eriväristä valaistusta jokaisen eri tyylin aikana. Päätin aloittaa konsertin klezmerillä. Klezmer on suomalaiselle yleisölle tutuin kolmesta juutalaisesta tyyllilajista. Ensimmäinen kappale oli instrumentaalinen klezmer-kappale, jossa tanssijat tervehtivät yleisöä ja toivottivat yleisön tervetulleeksi.

Erytisesti klezmer-kappaleiden nuotintaminen oli hankalaa, koska levytykset olivat todella vanhoja ja epävireisiä. Jouduin myös jonkun verran sovittamaan

kappaleita kokoonpanollemme sopivaksi. Hankalimmat kappaleet nuotintaa olivat *Yidl mitn Fidl* ja *Vyoch Tyoch Tyoch*. Molemmat ovat samantyyliisiä yiddishinkielisiä swing-kappaleita, joissa on käytetty paljon puhallinsoittimia. *Vyoch Tyoch Tyoch* -kappaleesta oli valmiina yksinkertainen yhtyesovitus, joten jouduin vain sovittamaan sen klarinetille, trumpetillemme ja tenorisaksofonille. Sain paljon apua tähän työhön Mikko Toivasen sovituskurssista. Yritin valita konserttiin laaja-alaisesti juutalaista musiikkia, traditionaalista ja uudempaa materiaalia sekä myös yhtyeen kitaristin Antti Ruotsalaisen ja minun säveltämiäni kappaleita. Uuden juutalaisen musiikin säveltäminen on haastavaa, koska on tunnettava tyylilajin ominaispiirteet, jotta sävellys on tunnistettavissa juutalaiseksi musiikiksi. Meidän keinomme on käyttää kappaleissamme vanhoja ladinorunoja. Sanoitamme myös itse kappaleita joko hepreaksi tai espanjaksi. Otamme vaikutteita muunmuassa Lähi-Idän ja Espanjan rytmeistä ja juutalaisen musiikin moodeista.

Harjoitusten aloittaminen oli vaivatonta, koska olimme miltei kaikki työskennelleet toistemme kanssa aikaisemmin. Vaikeinta oli saada soittajat samaan tilaan samaan aikaan. Aloitimme harjoitukset komppiryhmän kanssa joulukuussa 2010, ja puhaltajat tulivat mukaan tammikuussa 2011. Harjoitukset pidettiin Kotkankalliolla Savonia-Ammattikorkeakoulun tiloissa. Tarvitsin produktion melko ison bändin, koska klezmer-musiikki vaatii myös puhaltajia. Pyysin puhaltajiksi Inari Ruonamaan (klarineti), Lauri Rankin (tenorisaksofoni) ja Arttu Sipilän (trumpetti). Sain trumpettistin yhteystiedot koululta - en ollut aikaisemmin työskennellyt hänen kanssaan. Hän oli paljon poissa harjoituksista, joten puhaltajat eivät päässeet sektiona harjoittelemaan kovin montaa kertaa. He kuitenkin pärjäsivät konsertissa erittäin hyvin. Halusin myös mukaan viulistin, koska viulu on todella tärkeä soitin juutalaisessa musiikissa. Pyysin entistä pedioppilastani Henna Korhosta (os. Huttunen) mukaan yhtyeeseen. Hän oli soittanut klezmeriä aikaisemminkin, joten hän sopi joukkoon hyvin. Produktion toinen kitaristi löytyi Kuopion Konservatorion kitarraopettajan Petteri Pyynyn kautta. Hän suositteli minulle flamenco-kitaristi Markku Huttusta, joka sitten toi aitoa flamenco-henkeä meidän ladino-osioon. Bassoa tuli soittamaan opiskelijatoverini Tony Lehto. *Sheine Ite* -yhtyeen jäsenet olivat luonnollinen valinta komppiin. Pianossa loisti Tapio Nykänen. Yksi ikimuistoisimmista

hetkistä koko konsertissa oli hänen improvisoitu intronsa *Pachad* balladissa. Hänen soitossaan on paljon sielua ja herkkyyttä, joka vei kappaleen aivan toiselle tasolle. Toinen konsertin laulajista oli lauluopettajani Atte Kekkonen. Yhteistyö Aten kanssa on aina ollut vaivatonta. Hän antaa paljon energiaa esitykseen ja samalla myös minulle. Äänemme sointuvat todella hyvin yhteen, ja rautaisena ammattilaisena Atte on muokannut sointiaan lähemmäs omaani. Perkussiot ja rummut hoiti Marko Soramäki. Marko istui tyylillisesti täydellisesti juutalaisen musiikin orkesteriin eli *kapelye*:hen. Markon ja kitaristi Antti Ruotsalaisen yhteistyö oli koko konsertin onnistumisen pohjana. Heidän positiivisuutensa ja vuorovaikutuksensa muiden soittajien kanssa antoivat voimaa ja energiaa koko yhtyeelle. Antti oli myös vartavasten opetellut ladinossa tarvittavaa flamenco-tekniikkaa, joka on kitaristille yhtä vaikeaa kuin uuden soittimen oppiminen. Arvostan valtavasti produktion muusikoita ja olen heille ikuisesti kiitollinen. Ilman heitä tämä produktio ei olisi ikinä toteutunut.

3.3 Tanssin osuus produktiossa

Kun päätin, että haluan sisällyttää konserttiini myös tanssia, kysyin neuvoa jazztanssin opettajaltani Sirpa Möksyltä. Hän antoi minulle tanssija/koreografi Elina Turpeisen yhteystiedot. Soitin Elinalle ja sovimme palaverin. Toivoin tanssia vähintään neljään kappaleeseen. Minulla oli tarkat visiot *Pachad*-kappaleen tunnelmasta, jotka välitin Elinalle. Kappaleessa puhutaan pelosta kohdata maailma yksin, ja miten se kuitenkin jossain vaiheessa on tehtävä. Halusin kappaleen alkavan siten, että mies ja nainen istuvat selkä yleisöön päin. Siitä alkaisi heidän yhteinen tanssinsa kuvaten pois lähtemisen pelkoa. Elina kiitti sitä, että minulla oli tanssillisesti tähän kappaleeseen niin tarkat visiot. Muuten annoin hänelle melko vapaat kädet koreografian suhteen. Elina toivoi, että nauhoittaisimme äänitteet kappaleista bändillä mahdollisimman pian, jotta hän ehtisi tehdä koreografiat ja harjoittaa tanssijat. Äänitteiden tekeminen venyi vähän liian pitkälle, koska emme saaneet bändillä sovittua yhteisiä harjoituksia. Viimeisenä tanssijat saivat *Frey lakh Zain* -kappaleen, koska se oli melkein täysin improvisoitu – kappaleen asettuminen vaati aikaa. Pyysin Turpeista

tutustumaan perinteiseen hasidijuutalaisten tanssiin, jossa tyypillisesti miehet tanssivat keskenään. Elokuvasssa *Fiddler on the Roof* on tanssikohtaus, jossa hasidit tanssivat pullojen kanssa. Halusin konsertin aloituskappaleeseen samanlaista tunnelmaa kuin siinä tanssissa. Tämä hasidien tanssityylilaji on saanut paljon vaikutteita venäläisestä kansantanssista, koska monet ashkenazit ovat kotoisin Venäjältä.

Kappaleet alkoivat bändiharjoituksissa kehittyä ja asettua, mikä muodostui pieneksi ongelmaksi tanssijoille: tempot ja rakenteet muuttuivat hieman matkan varrella. Juutalainen musiikki pohjautuu paljon improvisaatioon, joten meidän oli välillä hankalaa pitäytyä rakenteissa. Tanssijat mukautuivat kyllä erittäin hyvin tilanteeseen, ja yritimme kovasti pitää tempot samanlaisina kuin äänitteillä. Tanssijoiksi produktioon Turpeinen oli valinnut Anna Kiurun, Anna Kuparin, Oona Leinosen ja Ville Nylénin. Tanssijat olivat alusta saakka erittäin innostuneita produktiosta ja tekivät paljon omatoimista työtä. Haastavaa oli järjestää yhteistreenejä tanssijoiden kanssa, koska koulullamme ei ole tiloja näin isoja produktioita varten. Meillä oli iso bändi, joka tarvitsi äänentoistoa ja sitten vielä tanssijoita, jotka tarvitsivat tilaa ja puhtaan lattian. Valitettavasti ainoa mahdollisuus oli Kotkankallion Tv-studio, jossa tanssijat harjoittelivat paljain jaloin liukkaalla ja likaisella lattialla. Se harmitti minua, mutta tanssijat olivat erittäin mukautuvaisia, eikä tämä produktio olisi ollut samanlainen ilman heitä.

3.4 Produktion toteutus

Seuraavaksi täytyi tehdä julisteet ja käsiohjelmat. Sain apua julisteen tekemiseen Antti Ruotsalaiselta. Annoin hänelle kuvan, jota halusin käyttää ja kerroin hänelle visioni. Hän teki upean julisteen, josta konsertin tunnelma välittyi hienosti. Käsiohjelmassa oli sama kuva kannessa, pieni esittely minusta, infoa tyyllilajeista ja kappalelista. Konsertin aihe oli niin erikoinen, että tiesin sen varmasti kiinnostavan myös mediaa. Lähetin sähköpostia konsertista monille toimittajille Kuopion alueella ja pyysin heitä kirjoittamaan uutisjutun. Kukaan

toimittajista ei vastannut minulle, joten päätin soittaa heille henkilökohtaisesti. Savon Sanomien kulttuuritoimittaja kiinnostui konsertista ja suostui tekemään koko aukeaman uutisjutun opinnäytetyöstäni! Aluksi harkitsin, että soittaisimme konsertin sekä päivällä että illalla. Tämä idea kuitenkin kaatui siihen, että meidän harjoitusaikamme Sotkulla jäisi liian lyhyeksi. Meidän piti suunnitella valot ja harjoitella tanssit paikan päällä, joten emme olisi ehtineet samana päivänä soittaa päiväkonserttia. Tämä päätös jäi konsertin jälkeen harmittamaan, koska ulkopuolelle jäi paljon ihmisiä. Pidimme samana päivänä läpimenon ja suunnittelimme valot. Valojen suunnittelusta vastasi koreografi Elina Turpeinen. Tämä helpotti työtäni valtavasti, sillä en voinut olla samaan aikaan lavalla ja katsomassa valoja. Valitsin klezmer-osioon kermanvärisen valaistuksen, israelilaiseen sinisen ja ladino-osuuteen punaisen. Nämä värit tulivat minulle tyylilajeista ensimmäisenä mieleen.

Meillä oli erittäin iso ongelma saada kitara kuuluviin ilman kiertoa. Tähän meni useita tunteja, ja silti konsertissa kitara lähti ”kiertämään” muutaman kerran. Flamenco-kitaraa on vaikea ”mikittää” monesta syystä. Se toimii samalla lyömäsoittimena, joten mikroфонia ei voi laittaa kiinni itse kitaraan, ja kitaran edessä oleva mikroфoni alkaa kiertää kaikukopan takia. Tästä syystä flamenco-kitaristeilla on erityinen tekniikka, jolla he saavat kitarastaan mahdollisimman kovan äänen. Asiaa hankaloittaa myös se, mitä isompi yhtye on kyseessä: meillä se oli parhaimillaan 11-henkinen. Meillä oli miksaajana Tommi Kupiainen, joka teki haasteista huolimatta erittäin hienoa työtä.

Ihmisiä saapui paikalle jo puolta tuntia ennen konserttia, eivätkä kaikki päässeet sisälle. Tunnelma oli uskomaton. Ihmisiä istui portailla, seinien vieressä ja aivan lavan edessä. Yleisö oli myös erittäin eloisa ja innostunut. Tuntui siltä, kun olisimme hetkellisesti lentäneet pieneen salakapakkaan Espanjassa. Kokemus oli meille kaikille todella arvokas ja erityinen.

4 KONSERTIN KAPPALEET

Freylakh Zain tarkoittaa iloista juhlaa. Se on instrumentaalikappale ja avasi koko konsertin. Se sisälsi täysin improvisoidun osion, joka on hyvin tyypillistä Itä-Euroopan klezmerille. Tämän kappaleen sovitusta tapahtui pitkälti harjoituksissa. Toin yhtyeelle nuotin teemasta, ja sitten lähdimme rakentamaan lopputulosta. Visioni oli, että kappale nopeutuisi jokaisen teeman jälkeen, niin että puhaltajat joutuisivat koko ajan soittamaan teeman aina vain nopeammin. Tämä on osa klezmeriä ja sen hulluutta. Kappaleessa oli koko tanssiryhmä mukana. Toisena ja kolmantena olivat yiddishinkieliset ja osaksi englanninkieliset kappaleet *Vyoch Tyoch Tyoch* ja *Yidl mitn Fidl*. Nämä edustavat Yhdysvalloissa kehittynyttä klezmer-swingiä. The Barry Sisters on levyttänyt molemmat kappaleet. Näissä lauluissa oli koko puhallinsektio mukana.

Seuraava osio oli israelilaista musiikkia. Aloitimme kappaleella *Pachad*, joka on Yael Naïmin säveltämä. Kappale alkoi pianisti Tapio Nykäsen herkillä, improvisoidulla pianosoololla. Valitsin tämän hepreankielisen kappaleen, koska siinä on erittäin herkät sanoitukset ja vaikuttava tunnelma. Kappale kertoo pelosta kohdata maailma yksin. Dueton kappaleeseen tanssivat Oona Leinonen ja Ville Nylén. *Legalgel Chalom* on Maya Avrahamin levyttämä kappale. Tässä laulussa on vahva sanoma, joka kannustaa toteuttamaan unelmaansa. Kun tein tätä opinnäytetyötä, koin vahvasti toteuttavani unelmaani, joten tämän takia valitsin kyseisen kappaleen. *Idan-Medley* sisälsi kolme Idan Raichel Project -yhtyeen kappaletta, jotka olivat *Bo'i*, *Mimea'makim* ja *Shuvi El Beyti*. Idan Raichel on suuri esikuvani monella tavalla. Hän pyrkii musiikillaan tuomaan eri kansallisuuksia lähemmäs toisiaan. Raichel ottaa kappaleillaan vahvasti kantaa hänelle tärkeisiin asioihin kuten rasismiin. Hänen yhtyeeseen jäsenet tulevat laajasta kirjosta eri kansallisuuksista, juutalaisista arabeihin. Tämän teoksen sovituksen on tehnyt *Sheine lte*.

Bo'i, tni li yad venelech (Tule, anna minulle kätesi ja lähdemme)
Al tishali oti le-an, al tishali oti al osher (Älä kysy minne, älä kysy minulta onnesta)
Ulai gam hu yavo (Ehkä se on tulossa)
K shehu yavo (Kun se tulee)
Yered aleinu kmo geshem (Se putoaa päällemme kuin sade)

Bo'i, nitchabek venelech (Tule, syleilläään ja mennään)
Al tishali oti matai, al tishali oti al bayit (Älä kysy milloin, älä kysy minulta kodista)
Al tevakshi mimeni zman (Älä kysy minulta ajasta)
Zman lo mechakeh, lo otser, lo nishar (Aika ei odota, pysähdy tai jää)

Tedaber elai -kappale oli israelilaisen osuuden päätöskappale. Tämä on minun ja Antti Ruotsalaisen säveltämä laulu ja *Sheine lte* -yhtyeen sovittama. Teksti on osaksi Mooseksen kirjoista lainattua ja osaksi minun kirjoittamaani. Tässä kuuluu vahvasti *Sheine lten* tyyli. Otamme paljon vaikutteita flamencosta. Tämän kappaleen esittäminen konsertissa oli meille erityisen tärkeä hetki, koska se oli *Tedaber elai* -kappaleen kantaesitys.

Konsertin ladino-osuus alkoi kappaleella *Morenika*. Morenika on traditionaalinen ladino-laulu ja luultavasti ohjelmistomme vanhin kappale. Tässä versiossa lauloimme kappaleen ladinoksi ja hepreaksi. Morenika oli Atte Kekkonen ainoa soolokappale. Se soveltuu hyvin miehen laulamaksi, koska kappale kertoo kauniista naisesta, jonka ihon aurinko on tummentanut. Oona Leinonen, Anna Kupari ja Anna Kiuru tulkitsivat tarinaa tanssin keinoin. *Por la Mia* on kaunis balladi Yasmin Levyn Mano Suave albumilta. Yasmin on myös säveltänyt ja sanoittanut kappaleen. *Irme Kero* on traditionaalinen ladino-laulu, jonka juuret ulottuvat tietävästi monien satojen vuosien päähän. Kappaleessa puhutaan kaipuusta Jerusalemiin juomaan sen vettä ja syömään sen hedelmiä. Kappaleen sanoissa puhutaan myös Toisen Temppelein rakentamisesta pyhillä kivillä. Tämä oli konsertin ainoa uskonnollis-vivahteinen kappale.

Irme kero madre a yerushlayim (Äiti, haluan mennä Jerushalemiin)
komer de sus frutos, bever de sus aguas (syömään sen hedelmiä ja juomaan sen vettä)
en el me arimo yo (Teen kodin sinne)
i en el m'afalago yo (Rukoilen siellä)
i en el senyor de todo el mundo (ja siellä on koko maailman luoja)
I lo estan fraguando kon piedras presiozas (ja he takovat sen kallisarvoisilla kivillä)
I lo estan lavorndo kon piedras presiozas (ja he kaivertavat sitä kallisarvoisilla kivillä)
I el bet amikdash lo vor d'enfrente (ja voit nähdä vastapäisen Temppelein)
a mi me parese la luna kresiente (ja voin nähdä puolikuun)

Los Pajaricos on myös minun ja Antti Ruotsalaisen sävellys. Kappaleessa on käytetty traditionaalista ladino-runoa. Tämä on Sheine Ite -yhtyeen sovittama kappale ja erittäin vahvasti flamenco-vaikutteinen. Konsertin viimeinen ohjelman mukainen laulu oli Yasmin Levyn *Inténtalo Encontrar*. Sovitimme kappaletta hieman yhdistämällä siihen pienen osan flamenco-kitaristi Vicente Amigon *Ciudad De Las Idéas* -kappaleesta. Encoréna soitimme *Rumanian*, joka on yiddishinkielinen laulu. Se kertoo juhlista, joissa viini virtaa ja ruoka on maukasta. Tässä kappaleessa oli mukana koko tanssiryhmä.

5 PÄÄTÄNTÄ

Produktion päättyminen oli samalla helpotus ja samalla haikeaa. Monien kuukausien ajan opinnäytetyö oli jatkuvasti mielessäni ja tehtäviä riitti loputtomiin asti. Haikeaa oli kuitenkin se, että viikottaiset harjoitukset työryhmän kanssa loppuivat. Olimme koko työryhmän kanssa lyhyessä ajassa tulleet läheisiksi toisillemme. Tiesimme kaikki, että olimme mukana jossain todella erityisessä.

Kehityin prosessin aikana valtavasti pedagogina ja muusikkona. Opin paljon ison produktion tuottamisesta. Tärkeimpänä ajatuksena mieleeni jäi, että mitä perusteellisemmin on alkusuunnittelu tehty, sitä saumattomampaa on itse toteutus. Olisin voinut käyttää enemmän aikaa produktion suunnitteluun, koska monet asiat muuttuivat matkan varrella. Opin myös sen, että jatkossa ottaisin itselleni parin näin suuren produktion tekemiseen. Joskus tuntui, että olin ”haukannut liian ison palan kakkua”, mutta loppujen lopuksi kaikki palaset loksahdivat kuitenkin paikoilleen, ja konsertista tuli upea ja mieleenpainuva. Jälkiviisaasti ajatellen toivon, että olisin osannut arvata kuinka suuri vaikutus medialla on esityksen suosioon. Olisin järjestänyt ilman muuta lisänäytöksen, koska niin moni jäi oven ulkopuolelle. Kappaleiden nuotintaminen on ollut pedagogisesti tärkeä työ. Olen itse oppinut tyyllilajeista lisää ja samalla saanut valtavan määrän opetusmateriaalia oppilailleni. Laulunopiskelijoilta edellytetään tiettyjen tyylien hallintaa, kuten esimerkiksi suomalainen iskelmä, ulkomainen iskelmä, jazzmusiikki ja musikaalit. Suomessa opetamme usein vain meille tutuimpia tyyllilajeja, mutta minä haluan jatkossa rikastuttaa opetustani jakamalla oppilailleni tietämystä myös vähemmistökansojen musiikeista. Opinnäytetöissäni tekemiäni havaintojen ja kirjallisen materiaalin avulla pystyn jatkossa hyvin perehdyttämään uusia laulunopiskelijoita juutalaisen kansan rikkaaseen musiikkitarjontaan ja samalla kannustaa heitä perehtymään muihin vähemmistökansojen musiikkityyleihin. Uskon, että tämä kehittää myös

suomalaista musiikkia tulevaisuudessa, kun nuoret musiikin harrastajat ammentavat ideoita eri kansojen musiikkikulttuureista ja niiden ominaispiirteistä.

Oppilaani ovat jopa pyytäneet minua opettamaan heille juutalaista musiikkia. Olen siis onnistunut hyvin monissa tavoitteissani. Kehityin prosessin aikana paljon laulajana. Alusta alkaen lähdin työstämään tyyllilajeille ominaista hienovaraista, mutta voimakasta ilmaisua. Mielestäni suoriuduin tästä hyvin. Tietenkin aina on parannettavaa teknisesti ja tulkinnallisesti, mutta silloin ja siinä hetkessä tein parhaani.

Suurin tavoitteeni on omalta osaltani pitää hengissä juutalaisen kansan musiikkiperinteitä ja kieliä. Oivalsin tämän vasta opinnäytetyöni prosessin aikana. Uskon vahvasti siihen, että juutalainen musiikki on tähän päivään saakka säilynyt nimenomaan lauluissaan. Kansoja voidaan tuhota ja uskontoja voidaan kieltää, mutta kukaan ei voi estää äitää laulamasta lapselleen. Musiikissa on parantava voima. Uskon, että musiikin avulla riitaisten ihmisryhmien välille on mahdollista saada rauha. Kuten Idan Raichel on sanonut:

"Our ability to live in peace with each other depends first and foremost on our ability to accept all that is different between us. I want to get closer to you, but let me be who I am. I welcome you coming closer to me, while respecting who you are."

Jatkan Sheine Ite -yhtyeen kanssa tulevaisuudessakin juutalaisen musiikin esittämistä, tutkimista ja säveltämistä sekä monikulttuurisuuden edistämistä Suomessa.

LÄHTEET

Julkaisut

Palsternak, Velvet 1997. *The Jewish Fake Book*. Tara Publications.
 Palsternak, Velvet 1989. *The Sephardic-Oriental Songbook*. Tara Publications.
 Avenary, Hanoch 1978. Juutalainen musiikki. *Otavan iso musiikkitietosanakirja 3*.
 Otava. S. 299-304.

Internet-sivut

http://www.cryptojews.com/clearing_up_ladino.htm
http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Music/Traditional_and_Instrumental_Music
<http://borzykowski.users.ch/EnglMCKlezmer.htm>
<http://www.hebrewsongs.com/>
http://www.myjewishlearning.com/culture/2/Music/Israeli_Music.shtml
<http://www.youtube.com/>
 www.wikipedia.com

Cd-levyt

Levy, Yasmin 2005. *La Juderia*. Connecting Cultures Records & Publising.
 Raichel, Idan 2006. *The Idan Raichel Project*. Cumbancha LLC.
 Haza, Ofra 1987. *Yemenite songs*. GlobeStyle records.
 Amigo, Vicente 2000. *Ciudad de las ideas*. BMG Music Spain.
 Levy, Yasmin 2009. *Sentir*. Adama Music.
 Levy, Yasmin 2007. *Mano Suave*. Adama Music.
 Karbasi, Mor 2008. *The Beauty and the Sea*. Mintaka Music Ltd.

LIITTEET

- Liite 1: Käsiohjelma
- Liite 2: DVD-tallenne

www.savonia.fi

